Татарикова Д. А., Школяренко О.О.

ПОСТКРИЗОВІ ПЕРСПЕКТИВИ ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІК УКРАЇНИ Й РОСІЇ

Післякризові сподівання як у економіці, так і в житті завжди пов'язані з надією на поліпшення, адже в такий період вони базуються на очікуванні того, що відкриються нові можливості для діяльності, незважаючи на обмеженість фінансових ресурсів, обережність дій кредитних інститутів, неясність політики урядів і мінливість поведінки ринків. Є всі підстави стверджувати, що Україна й Росія під час кризи мусили перебудуватися на досягнення стабільності й економічного зростання. До речі, така налаштованість повинна бути не тільки в бізнесу, а й у держави, оскільки ініціативи бізнесу можуть і мають бути підтримані державою, тож на нинішньому етапі боротьби із кризою від них вимагається саме взаємодія.

Дослідженням цієї проблеми займалися наступні сучасні науковці: Н.В.Зачосова, Д.З.Пиріг, Н.П.Карачина, С.М.Лиса, С.В.Мамалига, І.П.Сергін, З.О.Жученко, О.А.Кириченко, А.М.Турило.

Сьогодні однозначно сприймається те, що завданням держави є забезпечення стабільності (як політичної, так і макроекономічної), але погляди на її досягнення в умовах кризи помітно різняться. При цьому переважає підхід, який для досягнення стабільності вимагає помірності у витратах, а не їх надмірності, що досить довго спостерігалося раніше та є наслідком в основному помилкової політики, орієнтованої на стимулювання споживання.

У зв'язку з цим у післякризовий період перед Україною стоїть завдання у своїй економічній політиці переорієнтуватися на підтримку як стабільності та відповідно скорочення питомих витрат на соціальні потреби, так і економічного зростання.

Серед заходів, спрямованих на переорієнтацію економіки від стабільності до довгострокового зростання, особливо важливим є забезпечення такої інституціональної поведінки, коли збиток, завданий іншим через власну неінституціональну поведінку, погашається за рахунок винного завдяки ефективно діючій судовій системі, здатній захистити як права власника, так і права на інтелектуальну діяльність, результати якої не можуть бути привласнені конкурентами [2, с. 58].

Таким чином, переважання неінституціональних норм у інституціональній діяльності є ризиком для стабільності й економічного зростання в посткризовий період. Зокрема, в Україні це насамперед стосується тих, хто не платить податки, збільшує незаконне повернення ПДВ, масово занижує вартість імпортних товарів тощо. Серед інституціональних складових політики зростання на майбутнє важливо не допустити масових обманів із боку корпорацій, що не несуть відповідальності за соціальні зобов'язання, особливо суспільного виміру. Адже це серйозно знижує рівень інституціональної довіри, що є одним із наріжних

каменів розвитку, та не відповідає етиці поводження бізнесу й держави.

Наступним і не менш значним ризиком для забезпечення економічного зростання в Україні й Росії є суперечність глобального масштабу: світ загалом повинен обмежити надмірне споживання та боротися з консьюмеризмом. Якщо їх не подолати, це призведе до загибелі цивілізації через надмірне виснаження природних, і насамперед енергетичних, а також водних ресурсів, надмірного накопичення відходів, що забруднюють довкілля та сукупно впливають або навіть визначають погіршення клімату.

У перспективі як глобальному, так і національному економічному зростанню загрожуватимуть боргові проблеми, що вже сформувалися й характерні для багатьох країн світу — вони насамперед можуть дестабілізувати ситуацію [4, с. 71].

Що стосується України, то їй, як і всій світовій економіці, крім поточних проблем загрожують, якщо можна так сказати, пенсіонери. Міжнародне рейтингове агентство "Standard&Poor's" у дослідженні "Глобальне старіння 2010: непорушна істина" попереджає про те, що зростання частки літнього населення у світі може призвести до важких економічних наслідків. Якщо не буде змін у пенсійній системі й соціальних програмах, державні борги збільшаться до астрономічних розмірів. У цьому ж дослідженні вказується, що найбільше зростання пенсійних витрат загрожує економікам України, Росії та Румунії, оскільки ми дотепер не провели реформу пенсійної системи, а постійні політичні протистояння й нестабільність змушують увесь час її відкладати, внаслідок чого погіршується ситуація з держбюджетом України [3, с. 120].

Головними факторами ризику в бюджетній сфері України на 2011—2012 рр. є такі:

—загроза збереження негативної тенденції попередніх років — випереджального зростання соціальних витрат бюджету, особливо через вибори до Верховної Ради у 2012 р.;

—низький рівень бюджетних інвестицій у основний капітал, хоча саме такі витрати забезпечують найвище значення бюджетного мультиплікатора, досягнення якого є головним завданням бюджетно-податкової політики в умовах економічної кризи, розв'язати котре без обмежень соціальних витрат, пільг тощо неможливо;

—очікуване зниження ставки податку на прибуток і надання податкових пільг, що є логічним кроком на шляху підтримки національних товаровиробників у середньостроковій перспективі, але в короткостроковому періоді (1—2 роки) призведе до зменшення бюджетних надходжень [1, с. 36].

Водночас в Україні неприпустиме подальше нарощування дефіциту бюджету, інакше доведеться або не виконувати бюджетні зобов'язання (боргові чи соціальні), або стрімко нарощувати державний борг.

Для зменшення ризиків бюджетної сфери України у 2011—2013 рр. необхідно:

—вжити заходів щодо переорієнтації бюджетних витрат зі споживання на нагромадження, а саме підвищити інвестиційну складову бюджетних витрат за

рахунок фінансування насамперед інфраструктурних проектів до 5—6 % ВВП із відповідним зменшенням державних витрат на споживання;

—зменшити частку соціальних витрат шляхом законодавчого скорочення соціальних пільг, привілеїв і виплат, що не пов'язані із соціальним захистом малозабезпечених верств населення;

—перейти до надання соціальних пільг і допомоги на основі сукупного сімейного доходу та реформувати видаткову частину Пенсійного фонду України;

—постійно проводити роботу з приведення тарифів на енергоносії й житлово-комунальні послуги у відповідність із економічно обґрунтованими витратами на їх надання, інакше збережеться дефіцит "Нафтогазу України", котрий буде покриватися з держбюджету, що додатково збільшить дефіцит бюджету, — це дестабілізує державні фінанси та посилить загрозу макроекономічної нестабільності;

—мінімізувати процес заміщення зовнішнього боргу банківського сектору державним боргом, що містить загрозу збільшення боргового навантаження на державу, виплати на обслуговування боргів якої постійно зростають.

Для забезпечення бюджету України у 2011 р. достатнім рівнем доходів необхідно:

—розширити умови застосування прискореної амортизації, що фактично є цільовою податковою пільгою для підприємств, які здійснюють інноваційно-інвестиційну діяльність. Зниження ставки податку на прибуток у 2011 р. на 2 % є логічним, оскільки відповідає принципам еластичності, що дає змогу побачити реакцію суб'єктів ведення господарства на зниження податкового навантаження та прийняти зміни на майбутнє;

—провести комплекс заходів щодо боротьби із заниженням митної вартості товарів, унаслідок чого бюджет втрачає багатомільярдні доходи;

—підвищити ефективність податкового адміністрування, що повинне забезпечити легалізацію підприємництва й детінізацію доходів, а отже захист бюджету від необхідності радикальних кроків при критичному погіршенні ситуації [1, с. 49].

У цілому до зазначеного треба додати, що крім державного боргу в Україні існує значний обсяг корпоративного й банківського зовнішнього боргу. Сумарно за 2010 р. валовий зовнішній борг України зросте з нинішніх майже 104 млрд. дол. США до 107,3 млрд. Тішить лише те, що в найближчих два роки виплати з обслуговування зовнішнього боргу становитимуть майже 3,5 млрд. дол. А от наступних три роки будуть для України дуже напруженими: з 2012 по 2014 роки Мінфіну належить виплатити за зовнішніми боргами 15,7 млрд. дол. США. Без реструктуризації боргів у цей період Україні не обійтися, оскільки таке навантаження бюджет не витримає, отже, без змін у макроекономічній політиці боргової пастки не уникнути вже зараз, навіть якщо економіка зростатиме на 3—4 % на рік, що на найближчих 2 роки є досить оптимістичним сценарієм [5, с. 84]. Необхідно враховувати високий рівень зростання внутрішніх цін і низьку конкурентоспроможність національних товаровиробників, які працюють на внутрішній ринок та поки що програють дешевому імпортові. При цьому курс за-

лишається стабільним і навіть зміцнюється. Такі макроекономічні сценарії розвитку подій Україна проходила вже двічі, тому важливо вивчати уроки минулого та не допустити чергового обвалу гривні, чого в разі негативного сценарію розвитку не уникнути, тим більше що валютні війни виникають, оскільки "...ядро фінансової системи у світі стало нестабільним, і безрозсудні ризики знову призведуть до великого побічного збитку". І цей збиток відчуватиметься насамперед економікою України, якщо Національний банк замість інтервенції на валютних ринках, до якої зараз вдаються центральні банки інших країн, запобігаючи зміцненню своїх валют, триматиме курс стабільним і навіть зміцнюватиме його, як після девальвації під час кризи 2009р. Відбувалося це передусім завдяки не позитивному сальдо зовнішньої торгівлі, а позикам уряду й одержуваним із зовні кредитам. У цьому є значний ризик, адже якщо такі тенденції збережуться протягом наступних двох років і ефекту від підвищення конкурентоспроможності економіки не буде, криза, найімовірніше, повториться.

Література

1. Балдин К.В. Стан бюджету України / К.В. Балдин, В.С. Зверев. – М.: Издательсько-торговая корпорация «Дашко и Ко», 2011. – 280 с.
2. Бурий С.А. Антикризове управління та управлінські рішення – проблеми підприємств. / С.А. Бурий. – Хмельницький: ТОВ «Тріада-М», 2010. – 193 с.
3. Данько М. Проблеми прогнозування розвитку економіки. / М.Данько. – К.: Знання, 2009. – 210 с.
4. Іванюта С.М. Антикризове управління економікою. / С.М. Іванюта. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 288 с.
5. Патон Б. Інноваційний шлях розвитку економіки України / Б. Патон. – Одеса, 2011. – 157 с.

Фролова Л. В., Кирієнко Д. М.

ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ КАТЕГОРІЇ «ПОТЕНЦІАЛ ВИЖИВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА»

Вступ. Високий рівень конкуренції та невизначеності умов бізнес-середовища обумовлюють необхідність пошуку ефективних інструментів забезпечення підприємства довгостроковими конкурентними перевагами. Одним з таких інструментів виступає управління потенціалом виживання, що дозволяє протистояти небезпекам зовнішнього і внутрішнього середовища і виступає головною умовою сталого розвитку підприємства.

У свої роботах проблему виживання підприємства розглядали такі вчені як О. В. Бєлозерцев [1], Т. В. Булович [2], О.М. Ждан [3], Л. О. Лігоненко [4], К. О. Соломянова-Кирильчук [5], О. О. Терещенко [6], І. В. Шварц [7] та ін. Проте питання сутності потенціалу виживання як економічної категорії і його значення у діяльності підприємства розкриті не повністю і потребують узагальнення і доповнення.